

Jan Krajczyński

Granice wolności słowa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 46/1-2, 111-138

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN KRAJCZYŃSKI
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

GRANICE WOLNOŚCI SŁOWA

Wprowadzenie. 1. Wolność słowa przyrodzonym prawem człowieka. 1.1. Ochrona i obrona słusznej wolności słowa. 1.2. Ograniczona wolność słowa. 1.3. Relacyjny wymiar wolności słowa. 2. Zakres prawa do wolności słowa. 2.1. Wolność człowieka a prawo Boże. 2.2. Wolność słowa a prawa osób, rodzin i całego społeczeństwa. 2.2.1 Prawo do życia prywatnego. 2.2.2 Prawo do obyczajności w życiu publicznym. 2.2.3. Prawo do ochrony podstawowych wartości ludzkich. 2.2.4. Harmonia między wolnością słowa a prawdą. Zakończenie.

Wprowadzenie

Bez wątplenia jednym z charakterystycznych zjawisk naszych czasów jest zwrócenie uwagi na walor godności osoby ludzkiej i określenie wypływających z niej niezbywalnych praw człowieka. Impulsem dla przemyśleń w tym przedmiocie i oficjalnych deklaracji prezentujących poszczególne prawa człowieka były między innymi przerażające doświadczenia życiowe, w tym te, których dostarczyła II wojna światowa.

Niestety, inne doświadczenia życiowe, również postrzegane w tym samym okresie, zdają się wskazywać na naruszanie tychże praw, niekiedy dokonywane nawet w majestacie prawa danej społeczności. Niewątpliwie źródłem wspomnianej sprzeczności pomiędzy tymi oficjalnymi deklaracjami praw człowieka a ich negacją w praktyce jest pojęcie wolności, które absolutyzuje znaczenie jednostki ludzkiej, przekreślając zarazem jej odniesienie do uprawnień innych ludzi¹.

Jedną z płaszczyzn, na której dość łatwo można dostrzec przykłady takiego naruszania podstawowych praw człowieka jest sfera

¹ Por. Ioannes Paulus II, *Evangelium vitae* (25. 03. 1995), 19.

przekazywania myśli. Ludzie, świadomi przysługującej im wolności słowa, niekiedy zdają się traktować wspomniane uprawnienie jako nie mające żadnych ograniczeń. Bazując na takim przekonaniu, publicznie znieważają swych przeciwników ideowych i politycznych; zniesławiają tych, wobec których wysunięto jedynie podejrzenie popełnienia przestępstwa lub czynu amoralnego; prezentują dzieła o rzekomych walorach artystycznych lub literackich, bulwersujące adresatów ich twórczości, itd. Niestety, prym w takich działaniach zdają się wieść ci, którzy mają wspierać wychowawcze wysiłki rodziców, mianowicie pracownicy publicznych i prywatnych środków przekazywania myśli².

Właśnie realizacja prawa do wolności słowa przez pracowników wspomnianych mediów stanowi kanwę dla badań podjętych przez autora prezentowanego artykułu. Zasadniczym celem tych badań jest określenie zakresu prawa do wolności słowa.

1. Wolność słowa przyrodzonym prawem człowieka

Pośród praw, jakie Stwórca wszechrzeczy zapisał w naturze ludzkiej, a które człowiek rozpoznaje za sprawą własnego sumienia, należy wymienić prawo do wypowiedzania i rozpowszechniania swych poglądów³. Z tego naturalnego prawa człowiek może korzystać tak w życiu prywatnym jak i publicznym.

Słuszne prawo do wolności słowa i wolnej wymiany informacji winno być uznane i zachowane⁴. Domaga się tego sama godność człowieka. Wreszcie jest to niezbędne dla właściwego ułożenia współżycia pomiędzy ludźmi.

Wolność słowa, o której mowa, przysługuje każdej osobie ludzkiej, w tym również tej, która w sposób aktywny udziela się w świecie mediów bądź posiada wpływ na ich funkcjonowanie. Chodzi tu tak o wolność słowa o charakterze indywidualnym, którą cieszą się poszczególne osoby zaangażowane w działanie środków społecznego przekazu, jak i wolność zespołową, przysługującą grupie ludzi reprezentujących konkretny środek komunikacji masowej.

² Por. Ioannes Paulus II, *Carta dei Diritti della Famiglia* (22. 10.1983), art. 5f.

³ Por. Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 12.

⁴ Zob. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu* (07. 05. 1989), 21.

Magisterium Kościoła „uznając znaczenie wolnej wymiany myśli i informacji”⁵, domaga się jednocześnie od wszystkich tych, którzy są zaangażowani w działalność mas mediów uszanowania pewnych fundamentalnych wartości i praw ogólnoludzkich. Kościół szanując prawo każdego człowieka do swobodnego wyrażania swych poglądów, nie tylko uznaje i precyzuje konkretne uprawnienia wiernych w tym względzie⁶. Pragnąc powszechnego uznania i poszanowania tych praw, domaga się od wszystkich innych społeczności ludzkich ich potwierdzenia i zabezpieczenia⁷.

1.1. Ochrona i obrona słusznej wolności słowa

Wolność słowa, jako jedno z podstawowych praw osoby ludzkiej, powinna być potwierdzona i chroniona stosownymi przepisami prawa stanowionego, tak państwowymi jak międzynarodowymi. Również wszelkie inne społeczności ludzkie, w tym Kościoły i związki wyznaniowe, winny zagwarantować swym członkom korzystanie z tego prawa.

Kościół katolicki uznając prawo wiernych i wszystkich ludzi do wolności w poszukiwaniu prawdy, do wypowiedzania i rozpowszechniania swych poglądów, swobodnej twórczości oraz wolnej wymiany myśli i informacji⁸, popiera zarazem „wolność słowa i prasy”⁹. Zastrzega jednak, iż przedmiotem ochrony prawnej winna być jedynie „prawdziwa i słuszna wolność informacji”¹⁰. Iusta libertas, o której tu mowa, zakłada między innymi poszanowanie prawa każdego człowieka, rodziny i całej społeczności do publicznej moralności i ochrony podstawowych wartości ludzkich.

Urząd Nauczycielski Kościoła wyklucza ochronę prawną „swawoli”¹¹, „anarchicznej samowoli”¹², „wolności nieograniczonej”¹³, czy też tzw. „wolności bez wartości”¹⁴ w świecie środków społeczne-

⁵ *Gaudium et spes*, 59.

⁶ Zob. np.: Kan. 218 KPK; Kan. 21 KKKW.

⁷ Zob. np.: Kan. 227 KPK; Kan. 402 KKKW.

⁸ Zob. np.: Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 12; *Gaudium et spes*, 59; Kan. 218 KPK; Kan. 21 KKKW.

⁹ *Gaudium et spes*, 59.

¹⁰ *Inter mirifica*, 12.

¹¹ Paulus VI, *Humanae vitae*, 22.

¹² Ioannes Paulus II, *Evangelium vitae*, 96.

¹³ Kongregacja Nauki Wiary, *Questio de abortu procurato*, 15.

¹⁴ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społeczne przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży* (15. 04. 1985), 2; 4;

go przekazu. Zaznacza, iż tylko „autentyczna”¹⁵, „prawdziwa”¹⁶, „odpowiedzialna”¹⁷ i „słuszna”¹⁸ wolność słowa zasługuje na wspomnianą ochronę i krzewienie wśród ludzi. Jedynie „uzasadnione prawo do wolności słowa i wolnej wymiany informacji powinno być zachowane”¹⁹.

1.2. Ograniczona wolność słowa

Kościół jest świadom, że współcześni ludzie „wysoko sobie cenią wolność” i „żarliwie o nią zabiegają”. Niestety, jak zauważają Ojcowie soborowi, „często sprzyjają jej w sposób fałszywy, jako swobodzie czynienia wszystkiego, co tylko się podoba, w tym także i zła”²⁰. Tymczasem wolność, którą cieszy się człowiek, choć bardzo rozległa, nie jest nieograniczona²¹.

„Wolność nie daje nam prawa do mówienia i czynienia wszystkiego”²². Osoba realizująca to uprawnienie przede wszystkim musi liczyć się z odwiecznym prawem Bożym. „Porządek prawny, jaki ustanowił Bóg, jest źródłem prawa właściwego człowiekowi i zawsze obowiązującego, które każdemu zapewnia bezpieczeństwo prawne oraz wyznacza pewien zakres uprawnień, chroniony od wszelkiej nieoczekiwanej napaści”²³. Posłuszeństwo wspomnianemu prawu gwarantuje poszanowanie przyrodzonych praw człowieka i jego godności.

Dalej, jak czytamy w Deklaracji *Questio de abortu procurato*, „wszelka wolność uznana publicznie, zawsze ograniczona jest przez prawa innych ludzi”²⁴. Korzystanie z prawa do wolności słowa i wolnej wymiany myśli zawsze musi iść w parze z uszanowaniem prawa

Tenże, Orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju (1985), 6; Tenże, Orędzie na XX Światowy Dzień Pokoju (1987), 6.

¹⁵ Ioannes Paulus II, *Veritatis splendor*, 87; 101.

¹⁶ Paulus VI, *Humanae vitae*, 22.

¹⁷ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności* (10. 05. 1981), 4.

¹⁸ *Inter mirifica*, 12.

¹⁹ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 21.

²⁰ *Dignitatis humanae*, 2.

²¹ Por. Ioannes Paulus II, *Veritatis splendor*, 35.

²² *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1740.

²³ Pius XII, Orędzie radiowe wygłoszone w Wigilię Bożego Narodzenia 1942 r., AAS 35 (1943), s. 21.

²⁴ Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Questio de abortu procurato*, 15.

każdego człowieka, rodziny i społeczności ludzkiej do prywatności (privacy), do publicznej moralności i do ochrony fundamentalnych wartości życia ludzkiego²⁵. Wolność bowiem „nie jest jedynie prawem, którego żąda się dla siebie; jest ona również powinnością, którą podejmuje się wobec drugich [...] Wolność każdej ludzkiej istoty i każdej ludzkiej zbiorowości musi szanować swobody i prawa indywidualne i zbiorowe innych”²⁶. Respekt dla praw i swobód innych ludzi wyznacza granice ludzkiej wolności, w tym również wolności słowa. Więcej, poszanowanie uprawnień poszczególnych ludzi, rodzin, zrzeżeń, wspólnot etnicznych, społeczności narodowych czy całego rodzaju ludzkiego nadaje tej wolności stosowną godność i sens; czyni ją prawdziwie ludzką, racjonalną i słuszną, odpowiadającą naturze człowieka i szanującą jego osobową godność.

Wolność słowa wreszcie musi być podporządkowana prawdzie. Działanie człowieka bowiem odpowiada jego godności tylko wtedy, gdy rządzi się prawdą, szanuje ją i jej służy.

1.3. Relacyjny wymiar wolności słowa

Osoba ludzka jest istotą społeczną. Stwórca, który powierzył człowiekowi jego bliźniego, chce, by był „stróżem swego brata”²⁷, by w sposób odpowiedzialny pomagał mu w formowaniu jego człowieczeństwa oraz osiągnięciu jego naturalnego i nadprzyrodzonego celu.

Między innymi właśnie z tej racji Bóg obdarzył każdego człowieka wolnością, nadając jej tym samym wyraźny rys relacyjny. Dar wolności, jak powie Jan Paweł II, „ma służyć osobie i jej spełnieniu”²⁸. To nastawienie ku człowiekowi nadaje ludzkiej wolności, w tym również wolności słowa, szczególny charakter i godność.

Takie, społeczne ukierunkowanie indywidualnej wolności, wolne od jej absolutyzacji, domaga się otwarcia się na drugiego człowieka, kierowania się wyłącznie troską i odpowiedzialnością za niego, odniesienia się do wspólnych wartości ludzkich, uszanowania tego co służy wspólnemu dobru.

²⁵ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 21.

²⁶ Jan Paweł II, Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju (1981), 7.

²⁷ Por. Rdz 4, 9.

²⁸ *Evangelium vitae*, 19.

2. Zakres prawa do wolności słowa

Ludzkie swobody i prawa, w tym prawo do wolności słowa, posiadają swoje granice. Ustalenie tych granic, choć podyktowane jest dobrem osoby ludzkiej, nie leży w gestii człowieka. Są to granice o charakterze naturalnym. Wyznaczają je: prawo Boże, prawa człowieka i wierność prawdzie.

Prawo stanowione powinno te granice jasno oznaczyć, wartości będące wskaźnikami wyznaczającymi je – otoczyć stosowną ochroną, ludziom zaś, których słuszne uprawnienia w tym przedmiocie naruszono – zapewnić możliwość dochodzenia ich praw.

2.1. Wolność człowieka a prawo Boże

Nie sposób pojąć istoty wolności ludzkiej, w tym również wolności myśli i słowa, bez odniesienia się do woli Tego, który uposażył człowieka w wolną wolę. Wolność bowiem nie jest jakąś autonomiczną siłą kierującą człowieka na osiągnięcie własnego egoistycznego dobra, nierzadko kosztem innych ludzi. Więcej, władza decydowania o dobru i złu nie należy do człowieka.

Właściwie rozumiana i przeżywana wolność osoby ludzkiej to nic innego jak zdolność realizowania prawdziwego zamysłu Stwórcy wobec człowieka, rodziny i społeczności ludzkiej²⁹. Taką wolność, ściśle powiązaną z prawem Bożym, człowiek odkrywa w swoim „sercu”, czyli w sumieniu³⁰. Jak stwierdzają Ojcowie Soboru Watykańskiego II, „w głębi sumienia człowiek odkrywa prawo, którego sam sobie nie nakłada, lecz któremu winien być posłuszny, i którego głos wzywający go zawsze tam, gdzie potrzeba [...] rozbrzmiewa w sercu nakazem: czyn to, tamtego unikaj. Człowiek bowiem ma w swym sercu wypisane przez Boga prawo, wobec którego posłuszeństwo stanowi o jego godności i według którego będzie sądzony”³¹.

To odwieczne, obiektywne i uniwersalne prawo, którym Bóg, zgodnie z planem własnej mądrości i miłości, porządkuje, kieruje i rządzi wszechświatem i losami społeczności ludzkiej winno stanowić najwyższą normę ludzkiego życia³². Ten, kto owe nie pisane pra-

²⁹ Por. Ioannes Paulus II, *Familiaris consortio*, 6.

³⁰ Por. Ioannes Paulus II, *Veritatis splendor*, 54.

³¹ *Gaudium et spes*, 16.

³² Por. Ioannes Paulus II, *Veritatis splendor*, 43.

wo, wyryte w sercu człowieka, pojmuje i przyjmuje, postępuje jak człowiek wolny. Podejmując działania zgodne z zamysłem swego Stwórcy, który „o ludzi dba w inny sposób, niż o istoty, które nie są osobami: [mianowicie – przyp. J.K.] nie «od zewnątrz», poprzez prawa natury fizycznej, ale «od wewnątrz», za pośrednictwem rozumu, który poznając dzięki przyrodzonemu światłu odwieczne prawo Boże, jest w stanie wskazać człowiekowi właściwy kierunek wolnego działania”, w sposób rozumny i odpowiedzialny współuczestniczy w kierowaniu światem natury i osób ludzkich³³.

2.2. Wolność słowa a prawa osób, rodzin i całego społeczeństwa

Prawo do wolności słowa nie istnieje w próżni. Człowiek, który cieszy się tym prawem, nie żyje w odosobnieniu. Będąc istotą społeczną, musi liczyć się ze swobodami i prawami innych ludzi.

Prawo, o którym wyżej, posiada charakter służebny; istnieje dla dobra wspólnego, pojmowanego dynamicznie. Dobro to „obejmuje sumę tych warunków życia społecznego, dzięki którym jednostki, rodziny i zrzeczenia mogą pełniej i łatwiej osiągnąć swoją doskonałość”³⁴. Oczywiście mowa tu o „dobru wszystkich ludzi i całego człowieka”³⁵, to znaczy o dobru, które dotyczy tak całego rodzaju ludzkiego, każdej społeczności ludzkiej i poszczególnej osoby, jak i tym, które obejmuje zarówno cielesne jak duchowe potrzeby człowieka³⁶.

To trojakię, ściśle ze sobą powiązane dobro wspólne – mianowicie dobro rodzaju ludzkiego, dobro poszczególnych społeczności ludzkich, w tym wspólnot narodowych, grup etnicznych, zrzeczeń i rodzin oraz dobro każdej osoby ludzkiej – określa zakres prawa do wolności słowa. Tym samym wszystko to, co stanowi owoc korzystania z tego prawa i zarazem godzi w duchowe bądź biologiczne dobro którejs z wyżej wymienionych społeczności lub osób, jest zamachem na prawdziwe dobro człowieka.

Ponieważ prawem i obowiązkiem każdej osoby ludzkiej i każdego zrzeczenia ludzi jest starać się o to wspólne dobro³⁷, także pracownicy środków społecznego przekazu winni aktywnie partycypować w jego

³³ Tamże.

³⁴ *Gaudium et spes*, 74.

³⁵ *Ioannes Paulus II, Christifideles laici*, 42.

³⁶ *Por. Ioannes XXIII, Pacem in terris*, 57.

³⁷ *Zob. Tamże*, 53.

systematycznym rozwoju, wpływając tym samym na szeroko rozumiany postęp całego społeczeństwa³⁸. Taką właśnie, służebną rolę mas mediów wyraźnie eksponują wypowiedzi Magisterium Kościoła. W soborowym Dekrecie o Środkach Społecznego Przekazywania Myśli czytamy między innymi: „Informacja przekazywana przez środki społeczne pozostaje w służbie dobra wspólnego [...] Obowiązkiem [dziennikarzy, pisarzy, aktorów, reżyserów, producentów, nakładców, dystrybutorów, wynajmujących lokale, agentów i sprzedawców, krytyków i w ogóle wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób uczestniczą w przygotowywaniu i przekazywaniu programów – przyp. J.K.] będzie tak układać czynniki ekonomiczne, polityczne czy artystyczne, by one nigdy nie sprzeciwiały się dobru wspólnemu” (nr 11). „Wszystkie bez wyjątku środki przekazu, prywatne czy publiczne, podkreśla Jan Paweł II, winny służyć ludziom”³⁹. „Niezależnie od tego, czy kanały telewizyjne pozostają pod zarządem publicznym, czy prywatnym, dodaje Ojciec Święty, są zawsze instytucjami użyteczności publicznej, służącymi wspólnemu dobru; [...] istnieją po to, by służyć dobru społeczeństwa jako całości”⁴⁰.

To na wskroś humanistyczne ukierunkowanie mediów winno wyrażać się w konkretnych przedsięwzięciach służących człowiekowi i jego integralnemu rozwojowi. Zgodnie z nauką Kościoła, do najistotniejszych działań na rzecz dobra wspólnego, jakie mogą podjąć ludzie udzielający się w świecie środków przekazu, należą:

- upowszechnianie i obrona podstawowych praw i wolności osoby ludzkiej⁴¹;
- uznanie i głoszenie jednakowej godności wszystkich obywateli oraz ich równości wobec prawa⁴²;
- eksponowanie i ochrona fundamentalnych wartości życia ludzkiego⁴³;

³⁸ Por. *Inter mirifica*, 5.

³⁹ Zob. *Ecclesia in Africa*, 125.

⁴⁰ Zob. Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów* (24. 01. 1994).

⁴¹ Zob. np.: Ioannes Paulus II, *Veritatis splendor*, 101; Congregatio pro Doctrina Fidei, *Donum vitae* (22. 02. 1987), III; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu* (07. 05. 1989), 3.

⁴² Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na XXII Światowy Dzień Pokoju (1989), 4; Tenże, Orędzie na XXIV Światowy Dzień Pokoju *Wierzący zjednoczeni w budowaniu pokoju* (08. 12. 1991), 7.

⁴³ Zob. np.: *Inter mirifica*, 12; Ioannes Paulus II, *Familiaris consortio*, 6 n; Tenże,

- popieranie i ochrona moralności publicznej, zgodnej z naturalnymi wymaganiami osoby ludzkiej i z „niepisanym prawem” wrytym w sercu człowieka przez Stwórcę⁴⁴;
- krzewienie wartości, które prawdziwie przynoszą korzyść jednostkom i społeczeństwu⁴⁵;
- tworzenie moralnie zdrowej opinii publicznej w tak żywotnych dla społeczności ludzkiej sprawach, jak wartość życia ludzkiego, rodziny, moralności, religii, pokoju, dialogu, sprawiedliwości i solidarności między narodami⁴⁶;
- poszanowanie osobistej intymności każdego człowieka⁴⁷;
- dezaprobata dla poglądów nie uwzględniających autentycznej godności i nadprzyrodzonego przeznaczenia osoby ludzkiej⁴⁸;
- otoczenie szacunkiem rodziny, pierwszej i najważniejszej w społeczeństwie wspólnoty życia i miłości⁴⁹;
- szerzenie zdrowych wartości moralnych i społecznych sprzyjających istnieniu rodziny, jej trwałości, harmonii i szczęściu⁵⁰;

Evangelium vitae (25. 03. 1995), 96; Tenże, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kształtowanie opinii publicznej* (24. 01. 1986), 5; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 21.

⁴⁴ Zob. np.: *Inter mirifica*, 12; Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Wytuczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości* (01. 11. 1983), 65; Congregatio pro Doctrina Fidei, *Donum vitae*, III; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 20 n.

⁴⁵ Zob. np.: Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 53; Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*; Tenże, Orędzie na XX Światowy Dzień Pokoju (1987), 6.

⁴⁶ Zob. np.: Kan. 222, § 2 KPK; Ioannes Paulus II, *Familiaris consortio*, 76; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 7.

⁴⁷ Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 20 n.

⁴⁸ Zob. np.: Ioannes Paulus II, *Familiaris consortio*, 76; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 7.

⁴⁹ Zob. np.: Paweł VI, Orędzie na III Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (07. 04. 1969), 2; Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*.

⁵⁰ Zob. np.: Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 16; Papieška Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 25; Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*.

- pomoc rodzinie w wypełnieniu właściwej jej misji⁵¹;
- ochrona i promocja życia i macierzyństwa⁵²;
- poszanowanie godności kobiety, wspieranie zdrowej emancypacji kobiet⁵³;
- ochrona dobra moralnego dzieci i młodzieży⁵⁴;
- zapewnienie odbiorcom dostępu do szeroko rozumianych dóbr duchowych, w tym szerzenie oświaty oraz tworzenie i przekaz kultury, czyli wszystkiego „czym człowiek doskonali i rozwija wielorakie uzdolnienia swego ducha i ciała; stara się drogą poznania i pracy poddać sam świat pod swoją władzę; czyni bardziej ludzkim życie społeczne tak w rodzinie, jak i w całej społeczności państwowej przez postęp obyczajów i instytucji; wreszcie w dziełach swoich w ciągu wieków wyraża, przekazuje i zachowuje wielkie doświadczenia duchowe i dążenia na to, aby służyły one postępowi wielu, a nawet całej ludzkości”⁵⁵;
- prezentacja i popieranie autentycznych kultur poszczególnych narodów i grup etnicznych⁵⁶;
- dostarczanie dzieciom, młodzieży i rodzinom jedynie tzw. zdrowej rozrywki⁵⁷;

⁵¹ Zob. np.: Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 16; Jan Paweł II, Orędzie na XXVII Światowy Dzień Pokoju (1994), 5.

⁵² Zob. np.: Ioannes Paulus II, *Evangelium vitae*, 91; Tenże, Orędzie na XXX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Współczesne środki przekazu w służbie postępu kobiety w społeczeństwie* (24. 01. 1996).

⁵³ Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na XXX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Współczesne środki przekazu w służbie postępu kobiety w społeczeństwie*; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 20.

⁵⁴ Zob. np.: Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 18n; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 20; 28.

⁵⁵ *Gaudium et spes*, 53. Zob. także Ioannes Paulus II, *Christifideles laici*, 44; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2493; Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą* (24. 05. 1984), 3; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży* (15.04.1985), 2; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kino nośnikiem kultury i wartości* (06. 01. 1995).

⁵⁶ Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na Światowy dzień Pokoju *Pokój – dar Boga powierzony ludziom* (08. 12. 1981), 6.

⁵⁷ Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży*, 2; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 23.

- kształcenie ludzi oraz ułatwienie im wzajemnego poszanowania i zrozumienia⁵⁸;
- bycie rzecznikiem ludzi pozbawionych prawa głosu i zepchniętych na margines życia społecznego⁵⁹;
- przekaz informacji opartych na prawdzie⁶⁰.

Należy w tym miejscu wyraźnie zaznaczyć, iż realizacja przez mas media wymienionych tu zadań zakłada konieczność ukierunkowania na człowieka i jego dobro tak samych środków komunikacji społecznej, jak i poszczególnych osób zaangażowanych w ich funkcjonowanie. Odpowiedzialność za wykonanie tych zadań przez poszczególne media spoczywa na organach władzy publicznej⁶¹.

Zadanie tej ostatniej nie może oczywiście ograniczać się do przyznawania i odbierania koncesji na prowadzenie działalności informacyjnej czy też do stanowienia i przestrzegania regulacji antymonopolowych w tej dziedzinie. Władza ta winna przede wszystkim zatroszczyć się o to, by jedyną racją istnienia wszelkich środków społecznego przekazu było dobro odbiorców ich usług. Gwarantując wszystkim słuszną wolność słowa, powinna ona zarazem czuwać, by korzystanie z tego prawa nie przyniosło uszczerbku duchowemu lub materialnemu dobru poszczególnych obywateli i całej społeczności. Znając walor wartości moralnych, religijnych i kulturalnych, niezbędnych dla zdrowego rozwoju społeczeństwa, winna popierać i otaczać opieką wszystko to, co w świecie mediów służy dobru wszystkich ludzi i całego człowieka. Wreszcie, w przypadku naruszenia przez dysponentów lub pracowników środków masowej komunikacji przepisów zabezpieczających dobro wspólne, powinna zapewnić każdej osobie i grupie osób możliwość dochodzenia ich uprawnień na forum sądowym.

⁵⁸ Zob. np.: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2493.

⁵⁹ Zob. np.: Jan Paweł II, Orędzie na XXX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Współczesne środki przekazu w służbie postępu kobiety w społeczeństwie*.

⁶⁰ „Społeczeństwo ma prawo do informacji opartej na prawdzie [...] Właściwe zastosowanie tego prawa domaga się, by co do swego przedmiotu informacja była zawsze prawdziwa i pełna, przy zachowaniu sprawiedliwości i miłości; poza tym, aby co do sposobu była godziwa i odpowiednia, to znaczy przestrzegała święcie zasad moralnych oraz słusznych praw i godności człowieka tak przy zbieraniu wiadomości, jak i przy ogłaszaniu ich”. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2494. Zob. także: *Inter mirifica*, 5; *Ioannes Paulus II, Christifideles laici*, 44; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2494.

⁶¹ Zob. np.: *Ioannes XXIII, Pacem in terris*, 53; *Inter mirifica*, 12; *Paulus VI, Octogesima adveniens*, 20; *Congregatio pro Doctrina Fidei, Donum vitae*, III; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1908.

Wolność słowa rozumiana jako odpowiedzialna troska o dobro poszczególnych osób i społeczeństwa bez wątpienia może służyć humanizacji rodzaju ludzkiego, humanizacji poszczególnych społeczności ludzkich, w tym rodziny, jak i duchowemu, społecznemu i kulturalnemu rozwojowi poszczególnych jednostek. Więcej, wolność taka może prowadzić do jakże pożądaney humanizacji samych mediów.

2.2.1. Prawo do życia prywatnego

Korzystanie z prawa do wolności słowa nie może godzić w inne przyrodzone prawa człowieka. Przeciwnie, winno ono zawsze iść w parze z poszanowaniem wszystkiego, co jest pochodną osobowej godności człowieka i służy rozumianemu sensu lato dobru bliźniego.

Pośród wielu praw przynależnych każdej osobie ludzkiej należy wskazać naturalne prawo do szacunku, do posiadania dobrej opinii oraz poszanowania osobistej intymności⁶². Istotnym elementem tego ostatniego uprawnienia jest zachowanie należącego szacunku dla cielesnej intymności osoby.

Intymność taką zakłada współżycie i oddanie seksualne. To ostatnie zaś urzeczywistnia się w sposób prawdziwie ludzki „tylko wtedy, gdy stanowi integralną część miłości, którą mężczyzna i kobieta wiążą się ze sobą aż do śmierci”⁶³. W związku małżeńskim ta „cielesna intymność małżonków staje się znakiem i rękojmnią [ich – przyp. J.K.] komunii duchowej”⁶⁴.

Poważną groźbę zanegowania wspomnianego tutaj prawa osoby ludzkiej do poszanowania jej prywatności stanowi szerszenie pornografii w mas mediach. Zgodnie z enuncjacją Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, „przez pornografię w środkach przekazu rozumie się naruszenie poprzez użycie technik audiowizualnych prawa do intymności („privacy”) ludzkiego ciała mężczyzny i kobiety. To pogwałcenie redukuje osobę ludzką i ludzkie ciało do anonimowego przedmiotu przeznaczonego do nadużycia z motywów lubieżnych” (nr 9).

⁶² Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 12; Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 21.

⁶³ Ioannes Paulus II, *Familiaris consortio*, 11.

⁶⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 2360.

Wolność słowa, zgodnie z postulatami niektórych ludzi, winna zakładać pewną tolerancję dla pornografii, zwłaszcza dla tzw. pornografii lekkiej. Więcej, zwolennicy takiego stanowiska ośmielają się nawet twierdzić, iż najlepszym sposobem zwalczania pornografii byłaby jej powszechna legalizacja⁶⁵. Poglądy takie, błędne już w swych założeniach, pomijają zupełnie konieczność powszechnej troski o dobro osoby i społeczności ludzkiej. Osoby hołdujące tego typu moralności permissywnej, której jedną z naczelnych zasad jest frenetyczne poszukiwanie osobistego zadowolenia, zapominają o wpływie pornografii na postawy społeczne, o jej negatywnym oddziaływaniu na zdrowie moralne młodzieży oraz o szkodach, jakie zjawisko to niesie dla naturalnego prawa do osobistej intymności i moralności publicznej⁶⁶.

Jasne jest w tym względzie stanowisko Magisterium Kościoła. Dobrze oddaje je przywołany wyżej dokument Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu oraz Orędzie Jana Pawła II na XXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. W tym ostatnim czytamy między innymi: «Uznając znaczenie wolnej wymiany myśli i informacji, Kościół popiera wolność słowa i prasy (por. *Gaudium et spes*, 59). Jednocześnie jednak podkreśla, że „prawa jednostek, rodzin i całego społeczeństwa do życia prywatnego, obyczajności w życiu publicznym i ochrony podstawowych wartości” domagają się poszanowania (Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu: odpowiedź duszpasterska*, 21)»⁶⁷.

Oczywiście szerzenie pornografii, o której wyżej, jest tylko jednym z wielu przypadków naruszania prawa osoby ludzkiej do prywatności, jakie można dostrzec w świecie mediów. Stanowiąc szczególnie jaskrawy przykład bezprawia w tym względzie, faktycznie zjawisko to występuje równocześnie z innymi działaniami bezkarne naruszającymi dobra osobiste człowieka. Pośród nich można między innymi wymienić następujące: widowiska telewizyjne typu „reality show”, nagrywanie rozmowy bez zgody interlokutora i prezentowanie jej na forum publicznym”, oczernianie i zniesławianie

⁶⁵ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 2.

⁶⁶ Por. Tamże, 20.

⁶⁷ Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów* (24. 01. 1994).

ludzi, publikowanie tajemnic osobowych chronionych ustawą, przedstawianie na forum publicznym bezpośrednich relacji z sekcji ludzkich zwłok, poczynania dziennikarzy określanych mianem „paparazzi”. Wszystkie te działania, godząc w prywatne dobro człowieka, w rzeczywistości naruszają jego przyrodzoną godność osobową.

2.2.2. Prawo do obyczajności w życiu publicznym

Prawo każdego mężczyzny i każdej kobiety do uszanowania ich prywatności nie jest jedynym czynnikiem, który określa naturalną granicę, jakiej nie powinna przekroczyć osoba korzystająca z prawa do wolności słowa. Korzystanie z prawa, o którym tu mowa, winno iść również w parze z uznaniem i poszanowaniem prawa poszczególnych osób, rodzin i całej społeczności ludzkiej do moralności publicznej.

Tę ostatnią, zgodnie z nauczaniem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, stanowi „moralność, która jest zgodna z naturalnymi wymaganiami osoby ludzkiej i «z niepisanym prawem» wrytym w sercu człowieka przez Stwórcę”⁶⁸. Racją, dla której należy zagwarantować i „należycie strzec”⁶⁹ takiej moralności jest zabezpieczenie dobra wspólnego. Działania takiego domaga się wreszcie szacunek dla podstawowych praw osobowych i dla porządku publicznego.

Obowiązek ochrony obyczajności w życiu publicznym jawi się jako szczególnie istotny i naglący dzisiaj, kiedy wzrasta zamęt wokół norm moralnych, kiedy tak wielu ludzi usprawiedliwia postawy sprzeczne z osobową godnością człowieka, kiedy pojawia się niebezpieczeństwo sprzymierzenia się demokracji z relatywizmem etycznym pozbawiającym życie społeczności ludzkiej trwałego moralnego punktu odniesienia.

Choć należyte strzeżenie moralności publicznej jest obowiązkiem powszechnym, pewne grupy ludzi, czy to z racji na autorytet moralny, jakim się cieszą, czy to z powodu władzy, jaką sprawują, posiadają w tym względzie szczególne powinności. Bez wątpienia do tej kategorii ludzi należy zaliczyć dysponentów i pracowników środków społecznego przekazywania myśli. Ponieważ ludzie ci kształtują postawy i opinie, wartości i wzory postępowania, posiadają bardzo poważny obowiązek moralny troski o dobro adresatów

⁶⁸ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Donum vitae*, III.

⁶⁹ Por. *Dignitatis humanae*, 7.

ich usług, w tym osób wyjątkowo podatnych na wpływ mediów, mianowicie dzieci i młodzieży.

Osoby pracujące w świecie środków masowego przekazu winny sobie uświadomić, że nie ma wolności słowa bez moralności, korzystania z indywidualnych i zespołowych swobód obywatelskich bez konieczności uszanowania norm moralnych służących tak pojedynczej osobie i jej wzrastaniu ku dobru jak społeczeństwu i jego rozwojowi. Pamiętając o prawie człowieka do życia w środowisku moralnym sprzyjającym rozwojowi jego osobowości, powinny unikać wszystkiego, co prowadzi do zaniku zmysłu moralnego i usunięcia na margines życia społecznego fundamentalnych zasad i wartości etycznych. Wreszcie, wiedząc o tym, że mas media „wprowadzają i odzwierciedlają nowe postawy i style życia”⁷⁰, winny popierać i wpajać wartości duchowe i społeczne umacniające zdrowy rozwój rodziny i społeczności oraz tworzyć klimat sprzyjający przestrzeganiu zasad porządku moralnego.

Jawnym pogwałceniem prawa ludzi do ochrony publicznej moralności jest między innymi: szerzenie zepsucia w społeczeństwie przez prezentowanie z upodobaniem i natarczywością obrazów zła, brutalnej przemocy i upadku moralnego; propagowanie pornografii; nadawanie seksualności przesadnego znaczenia; popularyzacja tzw. etyki bezpośredniego zadowolenia indywidualnego; torowanie drogi do swobody hedonistycznej; upowszechnianie idei szkodzących istnieniu, trwałości i szczęściu rodziny; szerzenie moralnego permissywizmu, nihilizmu i obojętności religijnej; usuwanie w cień fundamentalnych zasad i wartości ewangelicznych; ideologiczne manipulowanie informacjami i sianie niezgody.

Zachowań takich nie jest w stanie usprawiedliwić żadna racja. „Bezpodstawnie – podkreśla Paweł VI – próbowałby ktoś usprawiedliwić tego rodzaju demoralizację, powołując się na rzekome wymogi artystyczne lub naukowe, czy też uzasadniając ją swobodą, na którą, być może, zezwalają władze danego kraju”⁷¹.

Zgodnie z nauką Kościoła, w każdej dziedzinie życia osobistego, rodzinnego, społecznego i politycznego moralność odgrywa niepowtarzalną, niezastąpioną i niezwykle doniosłą rolę, służąc dobru tak poszczególnych osób jak i całej społeczności. Każdy człowiek

⁷⁰ *Communio et progressio*, 22.

⁷¹ *Humanae vitae*, 22.

winien bezwzględnie uznać prymat obiektywnego porządku moralnego. Domaga się tego posłuszeństwo świętemu prawu Bożemu i jego osobowa godność.

Łamanie prawa człowieka do życia w środowisku moralnym sprzyjającym jego integralnemu rozwojowi byłoby wyrazem braku społecznej odpowiedzialności za dobro wspólne, w tym szczególnie za dobro dzieci i młodzieży. Działanie takie, sprzeczne z godnością osoby ludzkiej, prowadziłoby nieuchronnie do nieporządku moralnego, upadku obyczajów i regresji kulturalnej społeczeństwa.

Troska o to, by działalność publicznych i prywatnych środków przekazu była podejmowana w granicach porządku moralnego, dla dobra wspólnego, spoczywa przede wszystkim na władzy publicznej. Władza ta, z natury powołana do dbania o pomyślny stan obywateli, winna „starać się należycie i pilnie przez ustanowienie i egzekwowanie specjalnych praw, by ze złego używania tych środków nie wynikło poważne niebezpieczeństwo dla dobrych obyczajów oraz postępu społeczeństwa”⁷².

Wysiłki władz publicznych w tym przedmiocie powinny iść w parze z zaangażowaniem wszystkich innych podmiotów prawa. Pośród tych ostatnich należy wymienić: Kościoły, związki wyznaniowe, organizacje międzynarodowe, partie polityczne, stowarzyszenia, rodziny, zespoły rodzin i osoby prywatne. Wszyscy ci, znając wartość środowiska moralnego i jego wpływ na harmonijny rozwój człowieka, winni pielęgnować i chronić obyczajność publiczną. I tak w przypadku Kościoła katolickiego nie wystarczy tutaj samo określenie dyspozycji podobnych do tej, jaką zawiera kan. 1339, § 2 KPK, zgodnie z którą, ordynariusz miejsca temu, którego postępowanie powoduje zgorzenie lub poważne naruszenie porządku publicznego, może udzielić nagany, w sposób dostosowany do szczególnych warunków osoby i faktu. Wychodząc naprzeciw powszechnej trosce o dobro wspólne, Kościół powinien pouczać wspólnotę ludzką o jej utwierdzeniu według prawa Bożego, proklamować prawa ludzi, pomagać im w osiągnięciu pełnej doskonałości moralnej, formować zdrowe i prawe sumienia, troszczyć się o to, by ludzie mogli poznać doktrynę chrześcijańską w zakresie moralności, zachęcać wszystkich do budowania świata bardziej ludzkiego. Wszelkie zrzeczenia ludzi, publiczne i prywatne, narodowe i mię-

⁷² *Inter mirifica*, 12.

dzynarodowe, winny przyczyniać się do rozwoju dobra społecznego, ukazywać jego wzniosłość, wreszcie domagać się od władz cywilnych, by wszystko było podporządkowane zasadom moralnym, by przynosiło duchowy pożytek nie szkodę, by instytucje publiczne, w tym również media, służyły integralnemu doskonaleniu osoby ludzkiej. Rodziny zaś, jako podstawowe komórki życia społecznego i zarazem „szkoły bogatszego człowieczeństwa”⁷³ i „cnót społecznych, potrzebnych wszelkiemu społeczeństwu”⁷⁴, obok troski o to, by być naturalnym środowiskiem przekazywania wartości moralnych dzieciom i młodzieży, powinny domagać się od władz publicznych promulgacji ustaw chroniących moralne dobro obywateli, zagwarantowania rodzicom prawa do określania charakteru działalności wychowawczej szkoły, wydania norm dotyczących środków społecznego przekazu, chroniących moralność publiczną i zobowiązujących dysponentów i pracowników tych mediów do permanentnej troski o podnoszenie poziomu prezentowanych programów, audycji, filmów i tekstów poprzez treści zgodne z prawem moralnym i bogate w wartości humanistyczne.

2.2.3. Prawo do ochrony podstawowych wartości ludzkich

Kiedy mowa o zakresie prawa do wolności słowa, nie sposób nie wspomnieć o ścisłym związku, jaki istnieje pomiędzy realizowaniem tego uprawnienia a rzeczywistością wartości ludzkich. Wyrażanie myśli nigdy nie jest neutralne. Przekaz informacji, prezentacja poglądów, przedstawianie wytworów kultury, dostarczanie rozrywki – czy to mające miejsce w publicznych mediach czy na forum prywatnym – zawsze odnosi się do określonej wizji życia, człowieka i świata; ma na względzie takie czy inne cele i interesy, indywidualne lub grupowe, ekonomiczne, ideologiczne bądź polityczne.

Fundamentalne wartości ludzkie stanowią integralną część dobra społecznego. Jako istotny element wspólnego dziedzictwa duchowego ludzkości i zarazem ważny czynnik humanizacji społeczeństwa domagają się powszechnego uznania i ochrony prawnej. Tak poszczególne osoby, rodziny jak i społeczność ogólnoludzka posiadają prawo do ich zabezpieczenia i zachowania.

⁷³ *Gaudium et spes*, 52.

⁷⁴ *Gravissimum educationis*, 3.

Pośród tych wartości ludzkich, które zdecydowanie należy promować i chronić trzeba wymienić: życie od chwili poczęcia do naturalnej śmierci i autentyczną wolność, małżeństwo i rodzinę, godność kobiety i macierzyństwo, moralność i religię, kulturę i sztukę, jedność i pokój.

Nowe spojrzenie na te wartości i zarazem ich wyeksponowanie winno dokonać się przede wszystkim w świecie środków społecznego przekazu, to jest w środowisku, w którym w ostatnich czasach uczyniono wiele dla degradacji tych wartości, dla ich zaciemnienia, zniekształcenia i zlekceważenia, a nawet – w pewnych przypadkach – dla ich podeptania i odrzucenia. Zadania dysponentów i pracowników tych mediów w przedmiocie, o którym tu mowa, są wielorakie. Kolejno obejmują: docenienie waloru podstawowych wartości ludzkich i ich uznanie, popieranie ich i szerzenie, kształtowanie zdrowej opinii publicznej w tej dziedzinie życia społecznego i domaganie się od władz publicznych stosownej ochrony prawnej dla tych wartości.

Za obronę i promocję życia ludzkiego odpowiedzialny jest każdy człowiek. Tylko zgodna współpraca wszystkich, którzy uznają i szanują niewymierną i nienaruszalną wartość każdego ludzkiego życia może uchronić cywilizację człowieka przed upadkiem i jego konsekwencjami⁷⁵. Naczelnym zadaniem mediów w tym względzie winna być troska o to, by treści przekazywane za ich pośrednictwem bezwzględnie służyły kulturze życia. Wyrazem tej troski powinny być między innymi następujące działania: uwrażliwianie sumień na nienaruszalną wartość ludzkiego istnienia; budzenie szacunku dla każdego człowieka, bez względu na jego pochodzenie, rasę, przekonania czy stan rozwoju; piętnowanie postaw obojętności i pogardy wobec życia; dezaprobaty i potępienie wszystkiego, co godzi lub może zagrażać ludzkiej egzystencji⁷⁶.

Służąc życiu, dysponenci i pracownicy środków przekazu myśli nie mogą zapomnieć o nienaruszalnej więzi, jaka łączy to dobro z wolnością. Życie i wolność bowiem „to dobra nierozdzielne; naruszenie jednego z nich prowadzi do naruszenia także drugiego”⁷⁷. Wskazując na bezwzględny prymat życia, media powinny jednocześnie podejmować działania „zmierzające do wykształcenia «kry-

⁷⁵ Ioannes Paulus II, *Evangelium vitae*, 91.

⁷⁶ Zob. Tamże, 96; 98.

tycznego» sumienia wszystkich mężczyzn i kobiet, dorosłych i młodych, tak by naprawdę umieli «widzieć, osądzać i działać» jak osoby wolne i odpowiedzialne⁷⁷. To zaś domaga się między innymi: permanentnego przypominania o istnieniu ścisłej zależności pomiędzy wolnością a prawdą i moralnością⁷⁸; uznania za błędne i zgubne dla człowieka pojęcia wolności rozumianej jako ślepe uleganie instyktom i żądzy władzy⁸⁰; zaprzestania hołdowania tzw. „wolności nowoczesnego stylu życia”⁸¹ przejawiającej się w fascynacji społeczeństwem konsumpcyjnym, „które zniewala i zamyka [człowieka – przyp. J.K.] w kręgu indywidualistycznej, materialistycznej i hedonistycznej interpretacji ludzkiej egzystencji”⁸².

Prawo do ochrony fundamentalnych wartości ludzkich bez wątpienia obejmuje troskę o podstawowe instytucje społeczne, jakimi są małżeństwo i rodzina. Ludzie zaangażowani w działalność mediów, żywo zainteresowani zachowaniem tych podstawowych komórek społecznych i ich humanizacją, powinni: systematycznie i wyraźnie przypominać, iż jedynie osoby płci przeciwnej są zdolne do zawarcia przymierza małżeńskiego; zabiegać o to, by otoczono rodzinę stosowną troską, tak w sprawach gospodarczych i społecznych, jak w dziedzinie poglądów i obyczajów; zgodnie z zasadą subsydiarności, wspierać tę pierwotną i naturalną wspólnotę osobową w wypełnianiu właściwych jej zadań wychowawczych i społecznych⁸³; popierać i wpajać wartości etyczne i społeczne umacniające jedność i zdrowy rozwój tej wspólnoty⁸⁴; unikać wszystkiego, co może zaszkodzić istnieniu rodziny, jej trwałości, równowadze i szczęściu. Realizacja wymienionych tu zadań wymaga od dysponentów i pracowników środków masowej komunikacji: posiadania poczucia wielkiej społecznej odpowiedzialności za los małżeństwa i rodziny,

⁷⁷ Tamże, 96.

⁷⁸ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności*, 5.

⁷⁹ Por. Ioannes Paulus II, *Vita consecrata*, 91.

⁸⁰ Por. Ioannes Paulus II, *Pastores dabo vobis*, 8; Tenże, *Vita consecrata*, 88.

⁸¹ Ioannes Paulus II, *Ecclesia in Africa*, 48.

⁸² Ioannes Paulus II, *Pastores dabo vobis*, 8.

⁸³ Por. Ioannes XXIII, *Pacem in terris*, 16; Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*.

⁸⁴ Por. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 25.

kierowania się szacunkiem i uznaniem dla rodziny jako najważniejszej w społeczeństwie wspólnoty życia, miłości i solidarności⁸⁵, propagowania wartości i postaw, które mogą wzbogacić życie rodzinne⁸⁶, poznania potrzeb rodziny i respektowania ich⁸⁷, przypomina władzom publicznym i wszelkim instytucjom społecznym o konieczności ochrony tego sanktuarium miłości i życia. Zdecydowanym pogwałceniem prawa do ochrony tej wartości, jaką stanowią małżeństwo i rodzina, byłyby następujące działania mediów: przyznawanie statusu „małżeński” także związkom osób tej samej płci; brak zainteresowania postulatami i opiniami rodzin, co do treści i formy przekazu myśli realizowanego przez dane medium; propagowanie tego, co godzi w podstawowe wartości rodziny, mianowicie erotyzmu, rozwiązłości, rozwodów, agresji, gwałtu, postaw aspołecznych i bezprawia; szerzenie fałszywych wartości i wzorów postępowania przez rozpowszechnianie pornografii i brutalnej przemocy, przez wpajanie moralnego relatywizmu i religijnego sceptycyzmu, przez przedstawianie bieżących wydarzeń i problemów w sposób celowo wypaczony, przez zachwalanie wizji życia, które nie tylko nie odpowiada postulatom przedkładanym przez rodziny, ale wręcz zagraża wewnętrznej jedności, stabilności i szczęściu rodziny⁸⁸.

Mas media korzystające w sposób odpowiedzialny z wolności przekazu myśli, a tym samym służące podstawowym wartościom ludzkim, nie mogą przejść obojętnie wobec kwestii godności kobiety. Znając sytuację kobiety we współczesnym świecie, muszą służyć postępowi rzeczywistej emancypacji kobiet. W praktyce powinny one: zaprzestać uwłaczania godności kobiet i wyrażania lekceważenia dla ich roli w społeczeństwie; czynić starania o to, by społeczność ludzka uznała i nauczyła się cenić tak prawa kobiet jak i ich szczególne zalety, w tym specyficzne cechy kobiecej intuicji, zdolność współczucia i zrozumienia, tak istotne dla krzewienia cywiliza-

⁸⁵ Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*.

⁸⁶ Por. Tamże.

⁸⁷ Paweł VI, Orędzie na III Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (07.04.1969).

⁸⁸ Por. Jan Paweł II, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów*; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Rodzina wobec środków przekazu społecznego* (01. 05. 1980).

cji miłości; zabiegać o to, by zapewniono kobietom aktywny udział w rozwiązywaniu poważnych problemów społecznych; zaprzestać lekceważenia czy wręcz ośmieszania roli kobiety jako żony i matki; ukazywać we właściwym świetle macierzyństwo; potępiać dyskryminację ekonomiczną i społeczną matek; zaprzestać traktowania kobiet jak przedmiotów, które mają zaspokoić cudzą żądzę przyjemności lub władzy. Działania te są nie tylko nakazem sprawiedliwości, ale i istotnym warunkiem polepszenia dobrobytu społeczeństwa i jego humanizacji⁸⁹.

Troska o fundamentalne wartości ludzkie domaga się między innymi ochrony tych wartości, które są niezbędne dla pełnego rozwoju współczesnego społeczeństwa. Wśród tych ostatnich bezsprzecznie należy wymienić: moralność, religię, kulturę i sztukę. Ponieważ środki społecznego przekazu, ze swej natury i z racji istniejących okoliczności osobowych, odgrywają doniosłą rolę w głoszeniu i rozpowszechnianiu wartości moralnych, religijnych i humanistycznych, ich odpowiedzialność za zachowanie i upowszechnienie tych istotnych elementów dobra społecznego jest bardzo duża. Na polu tym „sprawą szczególnie pilną jest kształtowanie zdrowej opinii publicznej w dziedzinie moralności i religii”⁹⁰. Racją nakazującą intensyfikację działań w tym przedmiocie jest konieczność zapobieżenia powszechnemu szerzeniu się moralnego permisywizmu i relatywizmu oraz obojętności religijnej. Ludzkość zagrożona nihilizmem, czyli utratą wartości najbardziej ludzkich (moralnych i religijnych), oczekuje od dysponentów i pracowników środków przekazu następujących działań:

- zadbania „o to, by opinia publiczna respektowała i ceniła wartości moralne i religijne, które czynią człowieka w pełni «ludzkim» i nadają [jego] życiu pełny sens”⁹¹;
- jasnego nauczania fundamentalnych prawd moralnych, w tym również tych, które dotyczą etyki seksualnej⁹²;

⁸⁹ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na XXX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Współczesne środki przekazu w służbie postępu kobiety w społeczeństwie* (24.01.1996).

⁹⁰ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kształtowanie opinii publicznej* (24. 01. 1986), 4.

⁹¹ Tamże.

⁹² Zob. Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Pornografia i przemoc w środkach przekazu*, 25.

- powstrzymania się od prezentowania z upodobaniem i natarczywością obrazów zła, przemocy i upadku moralnego, również pod pretekstem ich potępienia⁹³;
- zaniechania przedstawiania człowieka w sposób okaleczony i zniekształcony, to jest człowieka zamkniętego na wartości moralne, religijne i transcendentne⁹⁴;
- powstrzymania się od drwin z wartości moralnych i religijnych, ich celowego pomijania i przedstawiania w negatywnym lub nieprzychylnym świetle⁹⁵;
- zaprzestania wysławiania sekularyzmu prowadzącego do zaniku w człowieku zmysłu religijnego⁹⁶.

Środki przekazu stanowią niewątpliwie cenne źródło ubogacenia kulturalnego jednostek, rodzin i całej społeczności ludzkiej, tak na płaszczyźnie informowania, kształtowania i dojrzewania kulturalnego, jak rozrywki i wykorzystania wolnego czasu. Niestety w praktyce środki te zamiast służyć kreowaniu i przekazywaniu kultury „na miarę człowieka”⁹⁷, stają się niekiedy ukrytym deprawatorem, powodowanym interesami jakiejś grupy ludzi, konformizmem czy chęcią zysku. W takiej sytuacji, zamiast służyć obiektywnej prawdzie i krzewić autentyczną kulturę narodów, godzą w to co niezbędne dla harmonijnego rozwoju człowieka i zachowania kulturowego dziedzictwa ludzkości. Przykładem takich działań, nie służących rozwojowi uzdolnień ludzkiego ducha i ciała, są:

- sterowane i pfabrykowane „odkrycia kulturalne”, faktycznie stanowiące przejaw indoktrynacji i chęci narzucenia określonej ideologii⁹⁸;

⁹³ Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności*, 4; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kino nośnikiem kultury i wartości* (06. 01. 1995).

⁹⁴ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą* (24. 05. 1984), 4.

⁹⁵ Zob. Tamże.

⁹⁶ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Religia w środkach przekazu* (24. 01. 1989), 2.

⁹⁷ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą*, 4.

⁹⁸ Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności*, 4.

- próby zastępowania kultury opartej na wartościach i jakości informacji kulturą tymczasowości, prowadzącą do odrzucenia długotrwałych zobowiązań oraz kulturą masową, skłaniającą do ucieczki od osobistych wyborów, inspirowanych wolnością⁹⁹;
- przeciwstawianie formacji nastawionej na rozwój poczucia odpowiedzialności indywidualnej i zbiorowej człowieka postawy biernego przyjmowania mody i potrzeb narzuconych przez materializm praktyczny¹⁰⁰;
- szerzenie kultury hedonistycznej odrzucającej wszelkie obiektywne normy dotyczące płciowości, sprowadzającej tę ostatnią do rangi zabawy bądź towaru¹⁰¹;
- prezentowanie programów, filmów i audycji pozbawionych głębszych treści duchowych i kulturalnych, nie odpowiadających autentycznym potrzebom i oczekiwaniom osoby ludzkiej, obliczonych wyłącznie na rozrywkę i przyciąganie jak największej liczby widzów i słuchaczy¹⁰².

Podstawowym dobrem, które umożliwia poszanowanie i rozwój istotnych wartości ludzkich oraz ich wdrażanie w ramach procesu wychowania jest pokój¹⁰³. Jest oczywiste, iż bez zabezpieczenia i zapewnienia słusznej wolności osoby i sprawiedliwego bezpieczeństwa każdego narodu nie sposób mówić o istnieniu właściwych warunków harmonijnego rozwoju człowieka. Nowoczesne środki przekazu dysponując coraz skuteczniejszymi narzędziami i sposobami komunikacji, bez wątpienia mogą sprzyjać sprawie pokoju i jedności ludzi. W gestii władz publicznych leży wydanie takich praw, które obligowałyby ludzi rozporządzających tymi środkami do popierania i wprowadzania pokoju w świecie. Pośród działań, jakie dysponenci i pracownicy mediów mogą podjąć w celu realizacji wspomnianego zadania, należy wymienić:

⁹⁹ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży* (15. 04. 1985), 4; Por. Tenże, *Pastores dabo vobis*, 8.

¹⁰⁰ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży*, 4

¹⁰¹ Ioannes Paulus II, *Vita consecrata*, 88.

¹⁰² Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kino nośnikiem kultury i wartości*.

¹⁰³ Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Wierzący zjednoczeni w budowaniu pokoju* (08. 12. 1991), 7.

- tworzenie silnej opinii publicznej popierającej pokój oraz wszystko co go buduje i utrzymuje¹⁰⁴;
- unikanie wszystkiego co może zwiększać napięcia między ludźmi, sprzyjać formom niesprawiedliwości i łamaniu praw człowieka;
- zapewnienie takiego porządku przekazu społecznego, który gwarantuje uczciwe, godziwe i konstruktywne użycie informacji, wolne od wszelkich manipulacji, nadużyć i dyskryminacji, czy to narzuconych w sposób arbitralny czy też dyktowanych przez prawa rynku¹⁰⁵;
- prezentację wiadomości, które potrafią znieść bariery odległości i pozwalają ludziom i społecznościom wzajemnie się poznać, porozumieć i zjednoczyć¹⁰⁶;
- formowanie pokojowego sposobu myślenia i rozwiązywania konfliktów¹⁰⁷;
- popieranie sprawiedliwości społecznej, praw i słusznym dążeń narodów oraz rozbrojenia tak w sensie duchowym jak materialnym¹⁰⁸;
- demaskowanie form przemocy, dyskryminacji, nacjonalizmu, wojny i niesprawiedliwości¹⁰⁹;
- budzenie szacunku dla wartości różnych kultur, dla specyficznych cech każdego społeczeństwa i humanistycznych bogactw każdego narodu¹¹⁰;

¹⁰⁴ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kształtowanie opinii publicznej*, 3.

¹⁰⁵ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie pokoju* (25. 03. 1983), 2.

¹⁰⁶ Por. Ioannes Paulus II, *Ecclesia in Africa*, 71; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Rodzina wobec środków przekazu społecznego*; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie jedności i postępu rodziny ludzkiej* (24. 01. 1991); Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, 6.

¹⁰⁷ Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie pokoju*, 2; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności*, 1; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, 6.

¹⁰⁸ Zob. Kan. 222, § 2 KPK.

¹⁰⁹ Por. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie pokoju*, 2; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kształtowanie opinii publicznej*, 3; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Kino nośnikiem kultury i wartości*; Tenże, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, 6.

¹¹⁰ Zob. Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, 6.

- wspieranie rządzących w realizacji inicjatyw służących braterstwu i jedności pomiędzy ludźmi oraz wyrażanie dezaprobaty w przypadku podejmowania działań godzących w te wartości¹¹¹.

Rekapitułując rozważania na temat relacji między realizacją przez dysponentów i pracowników mediów prawa do wolności słowa a ochroną podstawowych wartości ludzkich, należy stwierdzić, iż środki przekazu nigdy nie mogą lekceważyć ani deptać wspomnianych wartości wchodzących w zakres wspólnego dobra społeczeństwa. Stając się nosicielami ideologii zniekształcających i fałszujących poglądy na życie, wolność, rodzinę, moralność, religię czy nie respektujących prawdziwej godności i przeznaczenia człowieka, godzą w prawa osoby ludzkiej i dobro wspólne. Przeciwnie, propagując to, co przynosi pożytek człowiekowi, to jest prawdę, dobro i piękno, oraz pomagając ludziom w doskonaleniu się, tak w porządku przyrodzonym jak nadprzyrodzonym, stają się aktywnym podmiotem budowy humanizmu rodziny i społeczności ludzkiej.

2.2.4. Harmonia między wolnością słowa a prawdą

Działanie człowieka odpowiada jego godności i służy jego dobru, jeśli kieruje się prawdą. Prawda winna też stanowić fundament życia społecznego. Na niej powinien opierać się porządek osób i rzeczy.

Do poszukiwania prawdy oraz – w przypadku jej poznania – do jej przyjęcia i zachowania, zobowiązani są wszyscy ludzie¹¹². Pracownicy środków społecznego przekazu ciesząc się wolnością w jej poszukiwaniu, powinni jednak „pamiętać, że poza i ponad odpowiedzialnością płynącą z umowy o pracę [...] mają precyzyjnie określone obowiązki wobec prawdy, wobec odbiorców i wobec wspólnego dobra społeczeństwa”¹¹³. Jednym zaś z naturalnych uprawnień ludzi jest prawo do informacji. Zgodnie z nim, „treść przekazu powinna zawsze odpowiadać prawdzie oraz – z poszanowaniem sprawiedliwości i miłości – być pełna”¹¹⁴.

¹¹¹ Por. Tamże.

¹¹² Zob. *Dignitatis humanae*, 1 nn; *Gaudium est spes*, 16.

¹¹³ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie pokoju*, 4.

¹¹⁴ Jan Paweł II, Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży*, 2.

By treścią przekazu faktycznie mogła być prawda, pracownikom mediów należy zabezpieczyć prawo do dostępu „do źródeł informacji i możliwość obiektywnego przedstawiania faktów”¹¹⁵. Niestety, samo zapewnienie realizacji tego uprawnienia, zagwarantowane przez władze publiczne i dysponentów konkretnego środka przekazu myśli, nie oznacza jeszcze faktycznego głoszenia przez pracowników tegoż medium prawdy. Zabezpieczenie bowiem możliwości poznania i rozpowszechniania prawdy niekoniecznie musi iść w parze z realizacją wspomnianego zadania.

Wola wiernego służenia prawdzie, a tym samym i dobru wspólnemu człowieka, domaga się od dysponentów i pracowników środków przekazu uświadomienia sobie istnienia konstytutywnej więzi, zachodzącej pomiędzy wolnością słowa, która im przysługuje, a prawdą. Jak podkreśla Jan Paweł II „tylko wolność podporządkowana Prawdzie prowadzi osobę ludzką ku jej autentycznemu dobru. Dobrem osoby jest istnienie w Prawdzie i czynienie Prawdy”¹¹⁶. „Wolność w pełni jest dowartościowana jedynie poprzez przyjęcie prawdy; w świecie bez prawdy wolność traci swoją treść, a człowiek zostaje wystawiony na pastwę namiętności i uwarunkowań jawnych lub ukrytych”¹¹⁷.

Świadomość tej podstawowej relacji łączącej prawdę, dobro i wolność winna prowadzić osoby rozporządzające środkami przekazu myśli do uznania ostatecznej i obiektywnej prawdy, nadającej kierunek wszelkim poczynaniom człowieka; do szczerego otwarcia się na nią i akceptacji poważnego obowiązku moralnego szukania tej prawdy oraz trwania przy niej, gdy się ją odnajdzie; wreszcie – do troski o jej skrupulatne przekazywanie oraz gotowości demaskowania tego, co jest „sytuacją nieprawidłową” i sprzeciwia się tej podstawowej wartości.

Przykładem działań nie szanujących prawdy i godności osoby ludzkiej, dostrzeganych w świecie współczesnych mediów, mogą być: nauczanie, iż nie istnieje żadna ostateczna prawda, która wyznaczałaby kierunek działania człowieka; kwestionowanie ścisłej więzi łączącej obiektywną prawdę i wolność; szerzenie poglądów,

¹¹⁵ Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu Środki społecznego przekazu w służbie pokoju*, 4.

¹¹⁶ *Veritatis splendor*, 84.

¹¹⁷ *Centesimus annus*, 46.

zgodnie z którymi prawda jest tylko jednym z wytworów ludzkiej wolności; manipulowanie prawdą czy wreszcie prezentowanie jako „prawidłowe” i atrakcyjne czegoś co stoi w oczywistej sprzeczności z prawdą i dobrem społecznym. Zachowania takie nie mają niestety nic wspólnego z wolnością słowa. Ta bowiem tylko wówczas jest autentyczna, kiedy rządzi się zasadą prawdy, czyli szczerze i otwarcie uznaje tę podstawową wartość ludzką.

Wolność słowa, która przestaje uznawać i respektować konstytucyjną więź, jaka łączy ją z prawdą, zmierza do autodestrukcji człowieka i głębokiego zniekształcenia życia społecznego¹¹⁸. „Ilekroć [bowiem] wolność, pragnąc wyswobodzić się od wszelkiej tradycji i autorytetu, zamyka się nawet na pierwotne najbardziej oczywiste pewniki prawdy obiektywnej i powszechnie uznawanej, stanowiącej podstawę życia osobistego i społecznego, wówczas człowiek nie przyjmuje już prawdy o dobru i złu jako jedyne i niepodważalnego punktu odniesienia dla swoich decyzji, ale kieruje się wyłącznie swoją subiektywną i zmienną opinią lub [...] swym egoistycznym interesem”¹¹⁹.

Zakończenie

Rekapitułując podjęte rozważania, należy stanowczo stwierdzić, iż słuszne prawo każdego człowieka do wolności słowa i swobodnej wymiany myśli powinno być przez wszystkich uznane, chronione i zachowane. Z realizacją tego uprawnienia winien iść jednak w parze powszechny szacunek dla prawa Bożego, dla pozostałych uprawnień człowieka i dla obiektywnej prawdy. Wszelkie przypadki korzystania z prawa do wolności słowa, naruszające nie pisane prawo wyryte w sercu człowieka, godzące w dobro poszczególnych osób, rodzin i całej społeczności ludzkiej czy nie liczące się z prawdą, stanowiłyby przejaw bezprawia oraz pogwałcenia ludzkiej godności i jej praw.

Osoby zaangażowane w działalność środków masowego przekazu, jeśli chcą oddać rodzajowi ludzkiemu wielką przysługę, muszą liczyć się z odwiecznym i uniwersalnym prawem, za pomocą którego Stwórca kieruje wszechświatem i losem społeczności ludzkiej. Mając na względzie dobro wspólne, czyli sumę tych warunków ży-

¹¹⁸ Por. Ioannes Paulus II, *Evangelium vitae*, 19-20.

¹¹⁹ Zob. Tamże, 19.

cia społecznego, dzięki którym jednostki, rodziny i zrzeszenia ludzi mogą łatwiej osiągnąć doskonałość właściwą człowiekowi, nie mogą naruszać przynależnego każdej osobie ludzkiej prawa do szacunku, do posiadania dobrej opinii oraz poszanowania osobistej intymności. Jeśli chcą służyć dobru wszystkich ludzi i całego człowieka, winni strzec moralności publicznej, zgodnej z naturalnymi wymaganiami osoby ludzkiej oraz chronić fundamentalne wartości respektujące godność i przeznaczenie człowieka. Wreszcie, jeśli nie chcą przyczynić się do rozprzężenia życia społecznego, powinni uznać i uszanować konstytucyjną więź, jaka istnieje pomiędzy wolnością słowa a obiektywną prawdą, stanowiącą fundament życia osobistego i społecznego.

Des limites de la liberté de la parole

L'auteur fixe son attention sur des lois qui désignent des limites de la liberté de la parole, c'est-à-dire sur la loi divine et des droits de l'homme. Parmi ces derniers il distingue: le droit à une vie privée („privacy”), le droit au respect à la moralité publique, le droit à la protection des valeurs fondamentales de l'homme (la vie et la liberté, le mariage et la famille, la dignité de femme et sa maternité, les bonnes mœurs et la religion, la culture et l'art, l'union et la paix), le droit à la vérité.